

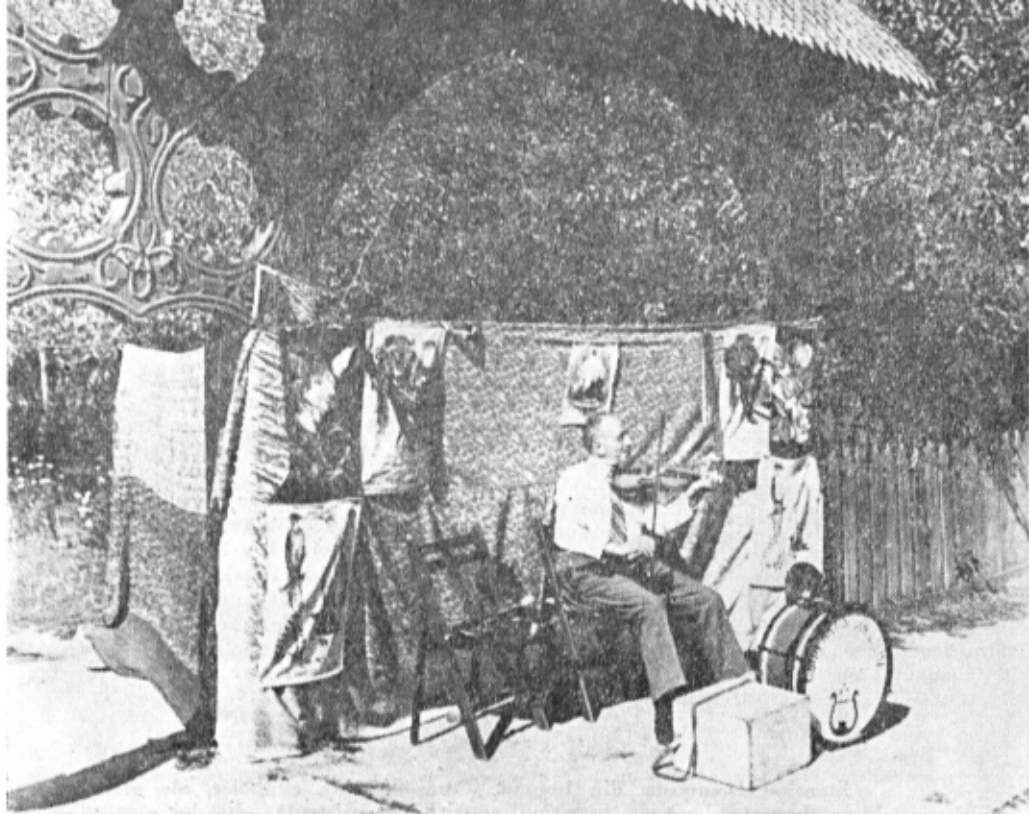
JOCURI POPULARE CU PĂPUȘI LA MUZEUL SATULUI

Ulitele și grădinițele Muzeului Satului au cunoscut la începutul lunii octombrie o animație neobișnuită: păpușari dintre cei mai cunoscuți au venit din toate colturile țării să prezinte „jocuri cu păpuși” de o rară prospețime, dovedind spectatorilor citadini, oamenilor blazați ai secolului XX, resursele nesecate ale unei arte străvechi. Grupurile care se îngrămădeau în fața cortinelor pestrițe din pinză înflorată, atrase de sunetele stridente ale unei muzici de bălci, gustau cu o bucurie neascunsă, alături de copiii entuziasmați, revelația *naivității autentice*, a unei naivități „născute și nu făcute”. Mărturisesc, fără a mă rușina, că au fost clipe în care am simțit că mi se umezesc ochii. Nu numai că nu m-am rușinat, dar am mai avut o revelație: copilăria n-a plecat de tot, a mai rămas pe aproape și, am simțit asta, privindu-i pe furii și pe cei din jur.

Inspirată inițiativa păpușarilor profesioniști de a avea un *prolog* alcătuit din reprezentații ale confrăților lor, păpușari populari, în ajunul jubileului Teatrului „Tândărică”.

Inspirată inițiativă, întrucât îi unește pe acești entuziaști „suflețiști”, care sînt păpușarii. Și n-am avut nici un moment senzația că nu m-aș afla în fața unor profesioniști: ei sînt continuatorii marii tradiții a teatrului popular, a „commediei dell'arte”, a măestrilor teatrului de bălci, care a fost o epocă de înflorire în istoria teatrului.

Inspirată a fost și *selecția* numerelor: o adevărată demonstrație a unității în diversitate. Micul caiet-program, alcătuit cu rigoare și pasiune, reliefează aceasta: „diferiți ca mod de exprimare, dar contopiți în unitatea pe care o reprezintă farmecul naiv, adresa directă, comicul simplu și sănătos al teatrului popular de păpuși.” Într-adevăr, deși au existat mai multe variante ale aceleiași trame, tradiționalele comedii sau farse însuflețite de cuplul „clasic” Vasilache și Marioara, fiecare variantă a fost *altceva*; a adus nu numai noi nuanțe, ci noi accente semnificative pentru mutații de substanță. Astfel, dacă varianta prezentată de păpușarul Ion Borcea din București, păpușar din tată în fiu (care a deschis programul) a fost mai

Gheorghe Evghenie din Tirgu-Neamț, zis și „Ghiță, artistul din lume“, zis și „omul-orchestră...“

În stînga, plan general, cu decor și spectatori, care are meritul de a surprinde ceva și din ceea ce se petrece „dincolo de cortină“...

elaborat, dezvăluind grija „regizorului“ pentru rotunjimea unui spectacol clasic, varianta unui alt păpușar bucureștean, reprezentant al unei generații mai tinere, Gîgi Mocanu (care a încheiat programul), a schițat tendințele unei modernizări deloc supărătoare: Vasilache a devenit mai subțire-malițios, amintind întrucîtva de evoluția către satanism a lui Punch. Însăși expresia acestui Vasilache indică această tendință, prezența unei ironii acide. Fără a pierde din seva populară, personajul celebrează cu noi accente triumful asupra Diavolului și asupra Morții, personaje care și-au păstrat densitatea alegorică din vechile moralități medievale.

Interesantă ideea păpușarului moldovean Gheorghe Evghenie de a prezenta teme cu variațiuni. Necruțător în satirizarea soției rele, cicălitoare, duios față de lacrimile soției iubitoare, acest artist multilateral face parte dintre „ultimii mohicani“ ai unui gen spectacular pe cale de dispariție, teatrul de bălci. Micile sale păpuși, făcute din cîrpe multicolore sau petice de blană, vibrau de o viață tumultuoasă, se izbeau cu capul de prag, rideau sau plîngeau cu foc. Muzicant virtuoz, violonist, trompetist și minuitor al unui sistem ingenios de baterie „ascuns“, el continuă, într-un fel, tradiția clovnilor muzicali.

De altfel, aruncă degajat cite o vorbă de duh celor din jur, continuînd netulburat să cite, de pildă, dintr-o nară, la fluier, un fluier de cioban metamorfozat în caricatura unei mici trompete. Nu ezită să-și facă „autoreclama“ zgomotoasă, prezentîndu-se la început și la sfîrșit: „Ghiță, artistul din lume“, în timp ce copiii îi silabisesc numele, scris cu litere de-o șchioapă pe tobă.

Duși de valul unduitor al grupurilor nomade, fugim la o altă căsuță, ca nu cumva să pierdem numărul următor.

De o mare originalitate, păpușarul Stancion Domnosie din Bouțari, cîmpoier bănățean. Cîntînd dintr-un cîmpoi confecționat de el, micile sale păpuși dansează în ritmul muzicii. O pereche minusculă, fragilă, grațioasă și, totuși, de un temperament pe care l-am numi chiar vulcanic. Articulațiile picioarelor, capetele din lemn scrijelat, vopsite cu creion chimic și vopsea roșie, sînt de-a dreptul mișcătoare. Ducîndu-ne după aceea să aflăm „secretul“, am fost uimiți de simplitatea procedurii, de ingeniozitatea sa. Efectul este tulburător, amintind de ceea ce francezii numesc „marionnettes à la planchette“.

Tatăl și fiica, Pelian Mihai și Pelian Suzana, din Sălașul de Sus, județul Hune-

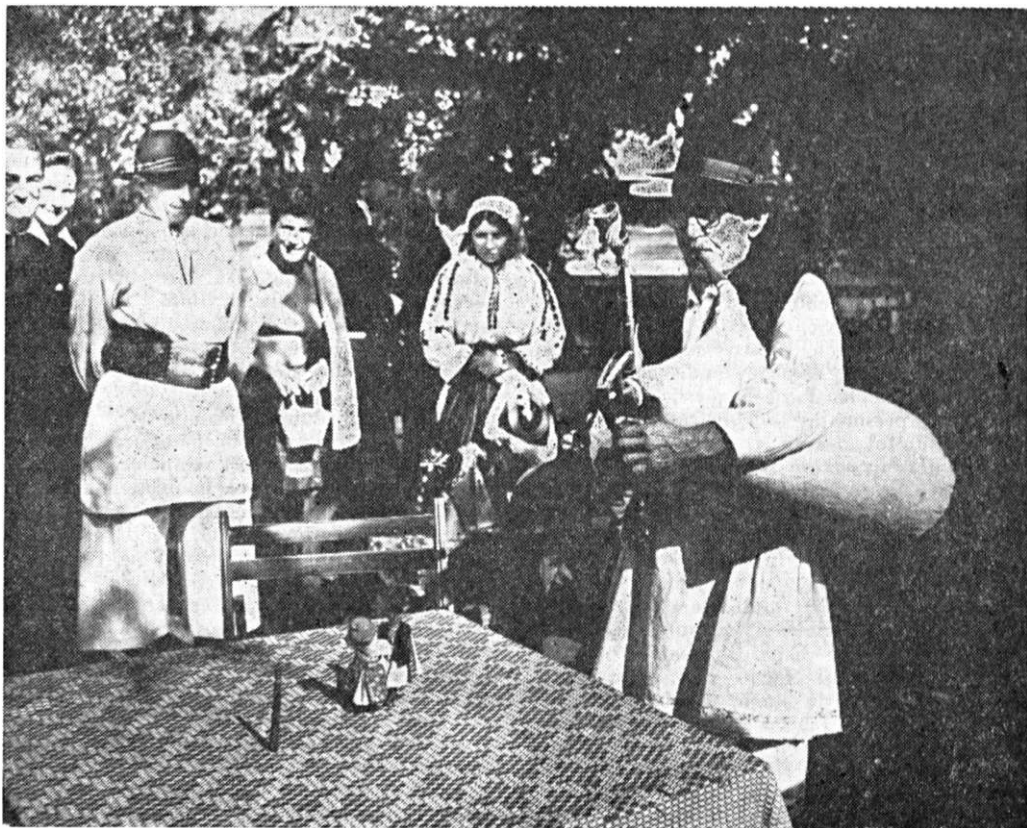
doara au venit cu un mic spectacol ingenuu, candid, aproape hieratic. În interiorul clasicului hîrzob, împodobit cu hîrtie colorată, pe care erau pictate soarele, luna și luceafărul, în spatele unui geam de sticlă, se mișcau frenetic sau plutind, mirese, miri, oițe albe, lupi negri. Forme stilizate creînd o atmosferă de magie. Intrările laterale și dispariția figurinelor amintesc de teatrul de umbre oriental. Fiica minuia păpușile iar tatăl era Prezentatorul, așa cum îl concepe Brecht, pe filiația vechilor povestitori orientali. Detașat, cu o voce domoală, prezenta suita de personaje prinse în acțiuni vesele sau crude. Și deodată, acest Prezentator neîmplicat în acțiune, element epic pur, ridică puntea legăturii nemijlocite cu eroii săi: deschide o ușiță apropiată de el și pune un bănuț în oala de dar pe care i-o întinde mireasa.

Nici unul dintre păpușari nu se repetă, nu reia în mod mecanic ceea ce păpușarii dinaintea sa au arătat. Ion Ciubotaru din Piatra-Neamț și-a confecționat un aparat pe cît de simplu, pe atît de ingenios: păpușile sale, pe tijă, dansează acționate de un fel

de „tablou cu butoane“, îmbrăcate în postav reșu și negru, amintind de mașinăriile miraculoase din bileiuri. Rîtmuri vii, agitate, sacadate: Căiușii, Capra, Ursarul cu ursul, ba chiar și un dans exotic, african. O suită colorată de vechi obiceiuri și ritualuri.

Unică în felul ei este păpușa mecanică mare, aproape în „mărime naturală“, pe care a imaginat-o un cunoscut artist amator din Pașcani, Rudi Nesvadba. Întrebîndu-l dacă l-au preocupat problemele păpușilor mecanice, ne-a mărturisit că eroul său Gogu s-a „născut“ dintr-o glumă. „Părintele“ său este și un iscusit ventrilog. Dialogul pe care-l poartă cu Gogu este cît se poate de firesc. Improvizațiile contribuie și ele la această impresie de naturalețe. Și totuși, am simțit că această păpușă mecanică expresivă, am spune chiar inteligentă, cu ochii vii, cu o expresie cercetătoare, un fel de caricatură a creatorului ei, are ceva neliniștitor, misterios. Copiii stăteau, parcă, la o distanță mai „respectuoasă“, dar la sfîrșit nu s-au sfiit să-i strîngă mîna.

Stancion Domnosie, din Bouțari (Caras-Severin), cîmpoier, ale cărui păpuși miniaturale dansează în ritmul muzicii. În asistență, alți doi creatori originali, Mihai Pelian și fiica sa Suzana, din Sălașul de Sus (Hunedoara).

SUS : O inspirată co-producție ad-hoc : pentru păpușile lui Ion Ciubotaru din Piatra Neamț cîntă Ghiță, „artistul din lume“.

JOS : Rudi Nesvadba din Pașcani îi împrumută vocea sa păpușii Gogu.

N-a lipsit din spectacol nici unica femeie-interpret a genului (așa cum se arată în program) Florica Ciubotaru. Pasiunea pentru păpuși se pare că sălășluiește în familie. Cerdacul era împodobit cu cusături, așa cum numai o femeie le înflorește cu ața. Varianta moldovenească a cuplului Vasilache și Marioara a adus o adiere de lirism, bocetul la moartea Mariei, deși grotesc, avea o undă de duioșie, pe cînd interpreții bărbați pregăteau chiar în bocet satirizarea Popii.

Cînd ultima păpușă a roșit „La revedere“, un fior de regret a străbătut grupul adunat în fața cerdacului. Și deodată, parcă simbolic, sau abia atunci am început să fim atenți și la ceea ce se petrece în jur, cîteva frunze roșii s-au rotit lent prin văzduh. Da, era o zi însorită de octombrie, dar „jocurile de păpuși“ ne-au transpus într-o primăvară veșnică. Mulțumim din toată inima acestor artiști-artizani, mulțumim din toată inima inițiatorilor și animatorilor mișcării noastre păpușărești, neobositei conducătoare a Teatrului „Tîndărică“, Margaretei Niculescu, care a avut inițiativa acestui înecîntător spectacol, de neuitat, și Institutului de cercetări de etnologie și dialectologie, care a tradus această inițiativă în fapt de artă.

